

บทคัดย่อ

ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล ยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องตามนิติวิธีของระบบกฎหมายไทย โดยเฉพาะความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท ซึ่งรวมถึงความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นอีกความผิดหนึ่งที่ต้องพิจารณาได้พยายามปรับใช้กฎหมายลงโทษนิติบุคคลให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่การดำเนินงานของนิติบุคคลได้ก่อให้เกิดความผิดนี้มากขึ้น แต่การเริ่มต้นแก้ไขปัญหานี้โดยองค์กรศาลพิพากษาตีความขยายขอบเขตความรับผิด ในขณะที่กระบวนการนิติบัญญัติของไทยยังไม่ได้พัฒนาไปถึงจึงทำให้เกิดปัญหาในทางวิชาการเกิดขึ้น คือ การพิพากษาโดยไม่มีกฎหมายรองรับอย่างเพียงพอ การขาดหลักการที่ชัดเจนในการนำมาปรับใช้ และปัญหาเรื่องโทษที่ไม่เหมาะสม

จากการศึกษาในเรื่องหลักการที่เหมาะสมสำหรับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลในความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของประเทศอังกฤษ ได้มีการนำรูปแบบ Management Failure มาปรับใช้ ซึ่งให้พิจารณาความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลโดยให้พิจารณาที่ภาพรวมของการบริหารจัดการในระดับสูง หากการบริหารจัดการนั้นมีการกระทำผิดหน้าที่อย่างร้ายแรง โดยกระทำการต่ำกว่ามาตรฐานของนิติบุคคลอื่นในประเภทกิจการเดียวกับนิติบุคคลนั้นแล้วเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย นิติบุคคลต้องรับผิด ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้มีการพัฒนาหลักการอื่นๆ เช่น Aggregation Doctrine และหลัก Corporate Mens Rea Doctrine มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

Management Failure ได้นำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวของหลักการเดิมที่เรียกว่า Identification Doctrine ซึ่งเป็นหลักการที่ให้พิจารณาความรับผิดโดยพิจารณาที่ความผิดของผู้บริหารระดับสูง หรือ Directing mind and will เป็นหลัก โดยถือว่านิติบุคคลต้องรับผิดก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้บริหารระดับสูงมีความผิด ข้อดีของ Management Failure คือ จะเป็นการพิจารณาความหมายของผู้บริหารระดับสูงที่กว้างขึ้นกว่าหลักการเดิมที่หมายถึงเฉพาะบุคคลที่เปรียบเสมือนตัวนิติบุคคลเองเท่านั้น อีกทั้งการพิจารณาโดยภาพรวมยังเปิดโอกาสให้ศาลไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความผิดที่สมบูรณ์ในตัวบุคคลธรรมดาด้วย หากแต่พิจารณาเพียงแค่ว่าหากภาพรวมของการบริหารนั้นผิดพลาดก็สามารถเป็นเหตุให้นิติบุคคลต้องรับผิด การพิจารณารูปแบบนี้จะสามารถครอบคลุมลักษณะโครงสร้างของนิติบุคคลในปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและมีการถ่ายโอนอำนาจการบริหารไปสู่บุคคลอื่นซึ่งอาจไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นผู้บริหารระดับสูง

จากการศึกษาพบว่าหลักการดังกล่าวมีทั้งส่วนที่มีความเหมาะสมควรนำมาปรับใช้และส่วนที่อาจไม่ต้องนำมาปรับปรุงในกฎหมายไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์พื้นฐานในเรื่องการวินิจฉัยความประมาทของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ

แม้รูปแบบและหลักการที่กล่าวถึงจะเป็นหลักการของคอมมอนลอว์ แต่สามารถนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยได้ แต่ทั้งนี้ต้องผ่านนิติวิธีของระบบซีวิลลอว์ ซึ่งต้องเริ่มต้นที่กระบวนการนิติบัญญัติ โดยฝ่ายนิติบัญญัติเข้ามาทำหน้าที่บัญญัติกฎหมาย จากการศึกษพบว่า การแก้ไขปัญหारेื่องความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลนั้นควรมีการแก้ไขอย่างเป็นระบบ คือ ต้องมีการกำหนดถึงองค์ประกอบความผิดในส่วนของผู้กระทำ และกำหนดถึงโทษที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคลด้วย การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาจึงควรเป็นวิธีการที่ควรนำมาใช้ โดยกำหนดหลักการทั่วไปของความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลทั้งในส่วนของความผิดที่ต้องการเจตนา และความผิดที่เกิดจากความประมาท ทั้งนี้ในส่วนของความรับผิดโดยประมาทควรมีการนำหลัก Management Failure มาปรับใช้ โดยควรมีการกำหนดเพิ่มเติมว่า ความประมาทของนิติบุคคลให้รวมถึงการบริหารจัดการระดับสูงที่นิติบุคคลได้กระทำไปต่ำกว่ามาตรฐานที่นิติบุคคลในประเภทกิจการเดียวกันควรมีตามพฤติการณ์นั้นๆ ซึ่งเป็นหลักการที่ไม่ต้องพิจารณาการกระทำความผิดที่ตัวผู้แทนเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้สามารถลงโทษนิติบุคคลได้มากขึ้นและถูกต้องตามนิติวิธี